

Пишняк Я.В.

Військовослужбовець в/ч А200

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Для України питання забезпечення національної безпеки постають особливо гостро, що пояснюється потребою створення сприятливих умов для подальшого розвитку українського суспільства та держави; перебігом перманентної фінансової економічної кризи; випадками порушення прав і свобод людини і громадянина в державі та за її межами; зростанням рівня організованої злочинності та корупції; поширенням загрози тероризму, неконтрольованого розповсюдження зброї та вибухових речовин, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів появою нових видів злочинів (кібертероризм, екстремізм, неофашизм, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та ін.). Обов'язковою передумовою належного захисту національних інтересів і протидії таким загрозам є створення та ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Протистояти чомусь та протидіяти не можливо без якісного нормативно-правового забезпечення, особливо у кримінально-правовій галузі, оскільки в прийнятих останнім часом міжнародних конвенціях, присвячених проблемам боротьби з тероризмом, намітилася чітка тенденція до розширення сфери кримінально-правової заборони відносно будь-яких терористичних проявів і встановлення спеціальних складів злочинів в національних законодавствах. У зв'язку з цим після ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. був прийнятий Закон України від 21 вересня 2006 р. № 170 – V, яким постановлено частини четверту та п'яту статті 258 КК виключити і доповнити Кодекс статтями 258-1 – 258-4 КК [1, 2, ст. 12]. Однак, ознайомлення з цими законодавчими актами показує, що вони не відповідають повною мірою ні Конвенції Ради Європи, ні іншим конвенціям, крім того, вони не тільки не усувають наявні раніше в антитерористичному законодавстві протиріччя, але й породили нові. Крім того, практично проігноровано положення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, яка була ратифікована Законом України від 12 вересня 2002 р. № 149–IV, в якій йдеться про

необхідність введення в кримінальне законодавство окремого складу злочину про фінансування тероризму.

У вказаних статтях КК України помилково використовується вузьке для українського законодавства поняття «терористичний акт», тоді як в Конвенції Ради Європи йдеться про запобігання тероризму, терористичній діяльності та терористичним злочинам. Так, в статті 5 Конвенції рекомендується встановити в національному законодавстві кримінальну відповідальність за публічне підбурювання до вчинення терористичного злочину, в статті 6 – за залучення до терористичної діяльності, в статті 7 – за навчання терористичній діяльності, в статті 9 – за супутні злочини [5, ст. 284].

У науковій літературі давно вже визнано, що терміном «терористичний акт» в українському законодавстві охоплюються лише ті дії, ознаки яких передбачено в диспозиції ст. 258 КК; що поняття «терористичний акт» є складовою частиною більш широкого поняття – «злочини терористичної спрямованості», яке, в свою чергу, охоплюється ще більш широким поняттям – «терористична діяльність», яке охоплює злочини терористичної спрямованості, так і сприяння таким діянням у будь-якому вигляді: створення терористичної групи чи терористичної організації; фінансування терористичної діяльності; підготовку терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму.

Як бачимо, в Конвенції Ради Європи категорія «тероризм» вживається у самому широкому розумінні, тобто – як терористична діяльність. Водночас в Конвенції має місце поняття «терористичні злочини», і відповідно до положень Конвенції – це та ж терористична діяльність, яка лише криміналізована. Тобто, категорія «терористичні злочини» за своїм змістом є ширшими за категорію «злочини терористичної спрямованості», оскільки крім цих злочинів охоплює всі криміналізовані форми та види сприяння ним, але вужче за категорію «терористична діяльність», оскільки поки що не всі форми і види такої діяльності криміналізовані, й навряд чи таке взагалі можливо. Використання ж в законодавчих новелах до Кримінального кодексу України вузького поняття «терористичний акт» породжує не тільки невідповідність їх міжнародним стандартам, але також проблеми і протиріччя в антитерористичному законодавстві взагалі й в кримінальному зокрема. Виходить, що всі нові статті КК України (258-1 – 258-4) «обслуговують» виключно ст. 258 КК. Але одразу ж виникає питання про те, а що ж робити у тих випадках, коли вказані у цих статтях дії будуть стосуватися вчинення інших терористичних злочинів?

Це неминуче породить додаткові проблеми у кваліфікації злочинів цієї категорії. Ці статті недосконалі також з позиції канонів кримінально-правової науки та законодавчої техніки. Так, в ст. 258-1 КК встановлюється відповідальність за втягнення особи у вчинення терористичного акту, а в ст. 258-4 КК – за вербування особи з метою вчинення терористичного акту, тобто, фактично за однакові дії передбачається відповідальність у різних статтях КК, що штучно породжує колізію норм. Крім того, у диспозиції ст. 258-1 КК вказуються такі ознаки, як втягнення особи у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту. Однак, такі поняття як «примушування» й «втягнення» співвідносяться як частина і ціле, тому за наявності у тексті статті терміну «втягнення» термін «примушування» є зайвим, а, відповідно, зайвою є вказівка в тексті статті на способи примушування. Тому в ст. 258-1 КК пропонуємо слова «втягнення особи у вчинення терористичного акту» замінити словами «втягнення особи у терористичну діяльність» чи «втягнення особи у терористичну дію», а інші слова вилучити. Водночас вважається за доцільне відповідальність за навчання терористичній діяльності передбачити також у ст. 258-1 КК і вилучити з диспозиції ст. 258-4 КК ознаки навчання особи з метою вчинення терористичного акту, бо втягнення і навчання за своєю суттю, за інтенсивністю впливу на особу є більш схожими між собою діями, аніж інше сприяння терористичному злочину взагалі чи терористичному акту зокрема. При цьому слід мати на увазі, що як за змістом Конвенції, так й за змістом КК України (ст. 304) відповідальність за втягнення чи навчання повинне наступати не тільки тоді, коли втягнута особа може вчинити злочин, але й тоді, коли вона може вчинити певну некриміналізовану терористичну дію. У той же час слід підкреслити, що за ст. 258-2 КК відповідальність повинна наступати лише за публічні заклики до криміналізованих форм терористичної діяльності, тобто – до терористичних злочинів [4, ст. Е].

Новелою не за змістом, а за формою можна назвати ст. 258-3 КК, оскільки новизна тут полягає лише в тому, що в окрему статтю виділено положення, які раніше мали місце в частинах 4 і 5 ст. 258 КК. Однак, тут одразу ж виникає необхідність в розумінні змісту понять «терористична» та «група». Отже, вбачається за необхідне в цьому складі злочину прямо вказати на криміналізацію створення лише організованої терористичної групи чи терористичної організації. Відсутність в ст. 258-3 КК прямого зазначення на те, що тут йдеться лише про організовані терористичні групи, не тільки не відповідає основоположним канонам кримінально-

правової науки, але й породжує протиріччя положень даної статті з положеннями ст. 258-4 КК, яка у ч. 1 передбачає відповідальність за вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, озброєння, навчання особи з метою вчинення терористичного акту, а у ч. 2 – за ті самі дії, вчинені щодо кількох осіб.

Як бачимо у ст. 258-4 КК, поряд з іншими діяннями, криміналізовано фінансування особи з метою вчинення терористичного акту. Однак, що слід розуміти під фінансуванням і чому окремо криміналізовано лише фінансування терористичного акту, зрозуміти дуже важко. Між тим, одним із нагальних завдань сучасності міжнародною спільнотою визнано протидію фінансуванню тероризму, саме тероризму, у найбільш широкому його розумінні, а не тільки терористичного акту.

Отже, законодавство України досить не досконале, потребує величезних змін та уточнень (в першу чергу саме у термінології). Для цього необхідно тісно співпрацювати на міжнародному рівні саме з державами, які мають дещо інше бачення та розуміння злочину фінансування тероризму. Так, зокрема із вище наведених пунктів можна сказати, що за текстом Закону термін «терористичний акт» замінити на термін «терористичний злочин» або «терористична акція». Такий випадок не поодинокий, тому скоординувати зусилля потрібно саме у нормативному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, Верховна Рада України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування [...] Верховна Рада України; Закон від 19.06.2014 № 1533-VII.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо запобігання [...] Верховна Рада України; Закон від 21.09.2006 № 170-V // Уряд. кур'єр. – 2006. – 12 жовт. – № 191. – С. 12.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами згідно Закону № 1689-VIII від 07.10.2014 року.
5. Україна і світ: протидія відмиванню грошей: Збірник нормативно-правових актів та інформаційно-аналітичних матеріалів. Укладачі: Варналій З.С., Панфілова Т.О., Резнікова О.О., Фещенко В.В. Відповідальний за випуск: Ковальчук Т.Т. / Міжвід. коміс. з питань фін. безпеки при РНБОУ Укр. аген. фін. розвитку. – К., 2002. – 284 с.